

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Přezkum inovační politiky Společenství v měnícím se světě

KOM(2009) 442 v konečném znění

(2010/C 354/19)

Zpravodaj: **pan MALOSSE**

Dne 2. září 2009 se Komise, v souladu s článkem 262 Smlouvy o založení Evropského společenství, rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci

sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: Přezkum inovační politiky Společenství v měnícím se světě

KOM(2009) 442 v konečném znění.

Specializovaná sekce Jednotný trh, výroba a spotřeba, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 2. března 2010.

Na 461. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 17. a 18. března 2010 (jednání dne 17. března 2010), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 108 hlasy pro, 1 hlas byl proti a 2 členové se zdrželi hlasování.

1. Co je to inovace?

1.1 Podle definice citované ve sdělení „*inovace je schopnost přetvářet nové nápady v obchodní výsledky využíváním nových postupů, výrobků nebo služeb, a to lépe a rychleji než konkurence*“⁽¹⁾.

1.1.1 Spíše než schopností je inovace akcí, procesem umožňujícím přeměnit existující nebo nové myšlenky ve výsledky.

1.1.2 Inovace je často plodem kolektivní práce (sdružení podniků, sociálních partnerů, výzkumníků); vztahuje se také na vnitřní provoz podniku, především díky myšlenkám zaměstnanců. V celosvětové konkurenci musejí evropské podniky vypracovat lepší postupy, aby zainteresovaly zaměstnance na výsledcích podniku a motivovaly jejich tvůrčí schopnosti.

1.1.3 Inovace se může týkat i oblastí, které se přímo na trhu neuplatňují, jako jsou inovace v lidském rozvoji, ve zdravotnictví, v oblasti sociální, environmentální, v oblasti služeb obecného zájmu, v občanství, nebo v rozvojové pomoci.

1.2 Inovace je v podstatě spíše cílem společnosti; představuje zhodnocení tvůrčích schopností člověka ve prospěch udržitelného a vyváženějšího hospodářského rozvoje.

1.2.1 Inovace musí vést k nalezení odpovědí na hlavní výzvy společnosti tohoto století: otázky udržitelných dodávek energie

a ochrany klimatu, demografického vývoje, globalizace, přitažlivosti území, vytváření pracovních míst, společenské soudržnosti a spravedlnosti.

1.3 Inovace není cílem sama o sobě; slouží společenským záměrům, které je možné souhrnně označit jako pokrok a udržitelnost, nicméně je třeba se dohodnout, jak tyto pojmy definovat a měřit.

Považujeme za zajímavou možnost, že by se v této záležitosti Unie stala průkopníkem, definovala a používala nové hospodářské a společenské ukazatele použitelné k měření růstu a jeho vývoje v průběhu času⁽²⁾.

2. Co dokázala Evropská unie?

Sdělení přináší přirozeně příznivé hodnocení akcí vedených Evropskou unií, a to v oblasti zlepšování rámcových podmínek, podpory širšího přijetí inovačních výrobků a služeb na trhu, dosahování synergie a finančních podmínek. Je třeba zdůraznit, že sdělení to dokládá především v prostředí technologických inovací.

Je poněkud přehnané používat spojení „politika Společenství“ v oblasti inovací, protože jak prokazuje samo hodnocení obsažené v tomto sdělení, jedná se spíše o soubor koordinovaných opatření a činností. Evropská unie nemá v této věci vlastní pravomoc (podpůrnou pravomoc).

⁽¹⁾ Creating a National Innovation Framework, Science Progress, Richard Nedis & Ethan Byler, duben 2009.

⁽²⁾ Ve shodě s doporučeními zprávy Komise o měření hospodářské výkonnosti a společenského pokroku (www.stiglitz-sen-fitoussi.fr) musejí tyto ukazatele přesahovat prosté měření HDP a musejí vycházet z citlivých a diferencovaných měřítek disponibilních příjmů, vzdělanosti, životního prostředí a distribuce bohatství.

2.1 Zlepšování rámcových podmínek

2.1.1 Některá opatření přijatá Evropskou unií měla skutečný kladný účinek, jako např. revize pravidel poskytování státní pomoci ve prospěch ekologických investic a investic do výzkumu a vývoje nebo sloučení sítě evropských informačních středisek (EIC) a sítě inovačních kontaktních středisek (IRC) v rámci sítě Enterprise Europe Network. Evropská iniciativa *Small Business Act* zpočátku vzbudila mnoho nadějí, které do dnešního dne nebyly dostatečně naplněny konkrétními a zjevnými realizacemi ve prospěch malých a středních podniků⁽³⁾. Je také možné zmínit sdělení Nové dovednosti pro nová pracovní místa, které představuje krok správným směrem; jedná se však pouze o sdělení a zatím k němu neexistují prováděcí prostředky.

2.1.2 Naproti tomu je chybějící rozhodnutí o patentu Společenství výmluvným přiznáním neschopnosti Evropské rady přijmout příslušná nezbytná reálná opatření přímo ovlivňující inovace, což dosvědčuje trvalý pokles poměrného počtu patentů přihlášených v Evropě ve srovnání se zbytkem světa, ale i podstatně vyšší náklady pro Evropany. Evropská unie tedy postrádá dostatečnou ochranu, což poškozuje podniky, především malé a střední.

2.1.3 Politiky a nástroje navrhované Evropskou komisí se zatím zaměřují na potřebné počáteční fáze inovace a na velká veřejná nebo soukromá výzkumná pracoviště. Tento přístup by měl být doplněn o další opatření a nástroje, jako jsou např. procesy vypracování norem, které se více a systematicky soustřeďují na inovační postupy.

2.1.4 Obecně může být správa, především na místní úrovni, zdrojem inovací ve všech oblastech.

2.1.4.1 Pokud se jedná o veřejné zakázky, zadavatelé příliš často dávají přednost levnějším uchazečům na úkor kvality návrhu. Je tedy možné podpořit inovaci nasměrováním veřejných zakázek a zároveň tak zlepšit kvalitu služeb občanům⁽⁴⁾.

2.2 Provádění inovačních politik

2.2.1 Sdělení zdůrazňuje rozšíření možností financování z evropského rozpočtu v rámci finančních výhledů na období 2007–2013.

2.2.1.1 Ve skutečnosti toto rozšíření zúčastněné strany nepociťují a stěžují si na zdlouhavost a složitost postupů, především u sedmého rámcového programu pro výzkum a vývoj (FP7). To platí rovněž pro strukturální fondy, jejichž využití jako skutečného podnětu pro inovace brání nejen byrokratická zátěž, ale

také nedostatečná výraznost způsobená rozdrobeností pomoci a zásadou *adicionality*.

2.2.1.2 Příští přezkum finančního nařízení by měla zjednodušit a soustředit pravidla pro účast, způsobilost a podávání zpráv a poskytnout vzorová řešení.

2.2.2 To platí rovněž pro finanční nástroje Evropské investiční banky (EIB), která obecně působí přes zprostředkovatele uplatňující své vlastní podmínky. Úsilí, které EIB a Komise vynakládají na podporu financování inovačních MSP, je značné, ale nepřináší viditelné výsledky. Evropský trh financování zůstává v Evropě roztržštěný a málo příznivý pro netechnologické inovační MSP. Na vnitrostátní úrovni je třeba pobízet bankovní sektor, aby při financování MSP pracoval s vyšší mírou rizika.

2.2.3 Nový rámcový program pro konkurenceschopnost a inovace (CIP) má za cíl integraci existujících, ale rozptýlených opatření a programů. Činnosti zůstávají ve skutečnosti uzavřené v podprogramech a nevykazují provázanost. Kromě toho rámcový program pro konkurenceschopnost a inovace (CIP) dostal na sedm let rozpočet 3,6 miliard EUR, což je vzhledem k významu této problematiky pro Evropskou unii málo.

2.2.4 Evropské programy stěží dosahují vlastních cílů, zejména z hlediska účasti soukromého sektoru a především malých a středních podniků. Prostředky, které jsou k dispozici, se přednostně přidělují veřejným institucím na úkor soukromého sektoru. EHSV považuje za problém zásadního významu správné řízení veřejných prostředků určených na výzkum a inovace a skutečný účinek těchto investic na evropské hospodářství.

2.2.5 Koordinace mezi programy Společenství a národními programy není účinná. Neexistuje například společné programování členských států a Evropské unie, jež by umožnilo zabránit směšování *adicionality* a komplementarity.

2.3 Vytváření synergií

2.3.1 Existence národních programů reforem v rámci Lisabonské strategie tvoří v tematické inovací referenční rámec členských států. Zaujímají se však rozdílné přístupy a sociální partneři a další subjekty občanské společnosti se jen málo podílejí na jejich koncipování a provádění; to snižuje jejich dopad a účinnost.

2.3.2 Evropský výzkumný prostor byl zřízen, aby přispěl ke koherenci systému a synergií členských států. Podle názoru EHSV by si tento bod zasloužil stát se skutečnou prioritou pro budoucnost a mělo by se zde vyvinout daleko větší úsilí.

⁽³⁾ Úř. věst. C 182, 4.8.2009, s. 30.

⁽⁴⁾ První krok tímto směrem učinila iniciativa rozhodujících trhů (sbližování zadavatelů, jehož smyslem je podpořit přidělování veřejných zakázek inovačním podnikům), ale výsledky bude třeba pozorně prozkoumat (iniciativa se uskutečňuje od září 2009).

2.3.2.1 Například Evropský inovační a technologický institut (EIT) svým současným uspořádáním nemůže plnit svůj původní úkol umožnit výměnu informací mezi odvětvím výzkumu, podniky a školstvím. Je vybaven poměrně skoupými prostředky (2,8 miliard EUR od roku 2008 do roku 2013 ⁽⁵⁾), takže zůstává virtuálním nástrojem a je málo přístupný podnikům, které nejsou dobře seznámeny s evropskými programy.

2.3.3 Poslední srovnání inovačních ukazatelů ⁽⁶⁾ ukazuje, že evropské země úspěšné v inovacích mají společné znaky: vysoké výdaje na vzdělání, celoživotní učení, vysoké výdaje na výzkum a vývoj a nástroje podporující inovace. Bylo by možné doplnit osvědčené postupy sociálního dialogu a občanského dialogu.

Je ještě třeba identifikovat lepší synergie, aby se tyto osvědčené postupy v Evropě zevšeobecnily a otevřeněji se podpořila konvergence EU a členských států v oblasti společných a koordinovaných politických rozhodnutí ve prospěch těchto faktorů klíčových pro úspěch.

2.3.4 Na této synergii by se měly podílet také subjekty občanské společnosti a partnerství veřejného a soukromého sektoru.

Příkladem jsou klastry umožňující nyní účinnou spolupráci vysokých škol a výzkumných ústavů s podniky v rámci struktur podporovaných veřejnými a soukromými investicemi. Zkušenost s klastry je na národní úrovni pozitivní, ale vzhledem k chybějící politice podpory Společenství je nemůže EU využít. EU by měla podniknout iniciativy k poevropštění klastrů, jež by umožnilo profesionalizovat jejich řízení, internacionalizovat je a optimalizovat jejich provoz i financování.

2.3.5 Je třeba dávat přednost synergiím mezi prioritami stanovenými v různých evropských programech podpory inovace s ohledem na výzvy, před nimiž společnost stojí. Je skutečností, že stejné priority je možné najít v různých programech Společenství, aniž by mezi nimi existovaly vazby.

3. Doporučení EHSV

EHSV podporuje uskutečnění ambiciózní evropské strategie v oblasti inovací nabízející širší a integrovanější vizi.

3.1 Výchozí principy

— Inovace je třeba vnímat v širokém smyslu, nejen v souvislosti s výrobky a službami na trhu, ale také s neziskovým sektorem a společenskými a sociálními otázkami.

— Lisabonská smlouva rozšířila pole působnosti politik Společenství v oblastech vhodných k inovaci, jako je obchodní politika, energetika, vesmír, cestovní ruch, kultura, zdraví atd.

— Inovace je v podstatě interdisciplinární a průřezová, taková musí být i strategie a prostředky jejího provádění.

— Inovace musí být slučitelná se zásadami a hodnotami Unie. Inovace může být ve skutečnosti technologicky „dobrá“, ale nežádoucí z hlediska životního prostředí nebo soudržnosti společnosti.

— Je třeba seznámit občany s novými technologiemi a umožnit jim vstup do veřejné diskuse (geneticky modifikované plodiny, jaderná energie ...).

— Rozvoj klíčových technologií ⁽⁷⁾ (jako jsou nanotechnologie, mikro- a nanoelektronika, fotonika, pokročilé materiály, biotechnologie, informační technologie, simulace) je třeba podporovat cíleně a se zohledněním jejich mezioborového charakteru. Je však třeba, aby evropské výzkumné programy obsahovaly složku týkající se interdisciplinárního využití, a bylo tak možné využívat klíčové technologie v tradičních odvětvích.

— Priority musejí být definovány s ohledem na společenské záměry Evropské unie (zdraví, životní prostředí, energetika atd.).

— Evropská strategie inovací se musí zakládat na synergiích a partnerství se subjekty ze soukromého sektoru a z občanské společnosti.

— Malé a střední podniky musí být středem zájmu budoucího evropského plánu ve prospěch inovací. Je třeba upřednostnit všechna rámcová opatření, programy a ustanovení umožňující inovaci v těchto podnicích.

3.2 Návrhy

3.2.1 Dne 14. ledna 2009 uspořádal EHSV rámci své studijní skupiny veřejné slyšení v Institutu pro perspektivní technologické studie (IPTC) v Seville. Na tomto slyšení se setkali zástupci Institutu se subjekty podporujícími inovace na místní úrovni, a mohli tak vypracovat konkrétní návrhy.

⁽⁵⁾ Pro srovnání je možné uvést roční provozní rozpočet MIT (Massachusetts Institute of Technology), jenž činí 2,4 miliardy dolarů.

⁽⁶⁾ European Innovation Scoreboard – Pro Inno Europe.

⁽⁷⁾ Viz sdělení Evropské komise Příprava na budoucnost: vývoj společné strategie pro klíčové technologie v EU, KOM(2009) 512 v konečném znění.

3.2.2 Základem každé politiky je použití dobrých ukazatelů a dobrých analytických nástrojů. V současnosti EU disponuje několika analytickými nástroji: *European innovation scoreboard*, *Inno policy trendchart*, *European Cluster's observatory*, *Innobarometer*, *Sectoral Innovation watch* a *EU industrial R&D investments scoreboard*. V zájmu koherence doporučuje EHSV vytvoření jediného Evropského střediska pro inovace, které by převzalo stávající nástroje, ale dodalo by jim koherence a ještě větší výraznosti. Kromě toho každé vyhodnocení je vypovídající, pouze jsou-li výsledky porovnávány se záměry; budoucí evropský plán bude muset mít jasné cíle včetně kvantitativních ukazatelů. Toto středisko by mělo mít možnost pracovat transparentně a nezávisle a s pomocí jasných cílů a ukazatelů, aby mohlo zajišťovat objektivní hodnocení politik.

3.2.3 Základní výzkum je nezbytným předpokladem budoucích inovací. Proto v klíčových odvětvích podporuje EHSV výrazné zvýšení příslušného evropského rozpočtu na výzkum, především pro příští rámcový program pro výzkum a technologický rozvoj za podmínky, že budou stanoveny jeho priority a bude využit pákový efekt národních programů a soukromého sektoru.

3.2.3.1 Dále EHSV doporučuje prozkoumat nové přístupy, které by zvýhodnily účast MSP na programech Společenství, jako je koncept odpovědného partnerství. Znamenalo by to, že na základě souhlasu se společnými pravidly by se usnadnilo administrativní formality (audity, podávání zpráv).

3.2.4 Rozvoj partnerství mezi výzkumnými a vzdělávacími zařízeními, především vysokými školami, a hospodářskými a sociálními subjekty je rovněž dobrým prostředkem pro rozvoj pozitivní synergie ve prospěch inovace nejen v podnicích, ale také ve světě školství⁽⁸⁾.

3.2.4.1 EIT by se měl stát „hlavou“ sítě stávajících struktur, aby se podpořilo šíření nových technologií do všech odvětví. Výhledově by měl EIT umožnit financování investic do infrastruktury evropského rozsahu, v nichž by se spojovaly politiky výzkumu, vzdělávání a inovace.

3.2.4.2 Dále je třeba podněcovat programy zaměřené na mobilitu výzkumníků mezi členskými státy i mezi soukromou a veřejnou sférou. Příkladem může být dánský průmyslový doktorát, který umožňuje inženýrům ve firmě přípravu na univerzitní doktorát, především při studiu v jiném členském státu⁽⁹⁾; jedná se o osvědčený postup, jenž by zasluhoval ověření v evropském měřítku.

3.2.5 Nástroje na sdílení aktivit podpory inovací mezi EU a členskými státy by se podle názoru EHSV měly stát prioritními prvky budoucího programu. V tomto smyslu je třeba podpořit oblastní sítě, které jsou mostem mezi evropskou a místní úrovní a umožňují setkávání myšlenek a projektů. EHSV podporuje zavedení platform evropského partnerství, které by byly otevřené subjektům občanské společnosti. Síť European Enterprise Network, která je nyní operátorem pro podniky v praxi, by mohla být základem pro takovou platformu

3.2.6 Zásadní význam má usnadnění přístupu k financování, především pro rozvoj inovačních a začínajících MSP. Je třeba posílit úlohu EIB, zejména rozšířením mechanismu financování se sdílením rizik, a založit evropský trh rizikového kapitálu.

3.2.6.1 Dále EHSV doporučuje specifická opatření v rámci iniciativy Small Business Act (SBAE) jako je podpora „druhé burzy cenných papírů“ v Evropě, daňové pobídky pro investice fyzických osob do inovací a zainteresovanost zaměstnanců.

3.2.7 Konstatujeme, že v četných zemích je inovativní a podnikatelský duch u mladých na ústupu. Je třeba podněcovat kreativitu a iniciativnost v průběhu školní výuky.

3.2.7.1 EHSV navrhuje na základě zkušeností vyslankyň evropského ženského podnikání vytvořit síť vyslanců mladých podnikatelů s podporou evropských institucí.

3.2.8 Je nutné lepší využívání strukturálních fondů, chceme-li podpořit inovaci v zemích, na něž se vztahuje politika soudržnosti. Jednalo by se především o cílenější zaměření akcí, vyloučení zásady povinné adicionality, jež je zdrojem zpoždění a nedostatečné výraznosti. EHSV zdůrazňuje potenciál společenských inovací u subjektů občanské společnosti, které dosud strukturální a výukové programy zcela přehlížely.

3.2.9 Politika hospodářské soutěže (státní podpory, spolupráce mezi podniky) Evropské unie se také musí přizpůsobit větší podpoře lepšího využití inovací a přenosu technologií. Určitým odvětvím, jako je výstavba obytných staveb nebo odvětví dopravní infrastruktury a dopravních prostředků, by se v tomto směru měla věnovat zvláštní pozornost vzhledem k úloze, jež jim náleží v oblasti změny klimatu.

3.2.10 S Lisabonskou smlouvou posiluje Evropská unie své pravomoci v oblasti vnější politiky obchodu a vnější spolupráce. Tuto příležitost je třeba využít a vyvinout politiku vědecké a technické výměny, koordinovanou s vnitrostátními politikami. Zvláštní pozornost je třeba věnovat výměnám a spolupráci se zeměmi sousedícími s Evropskou unií.

⁽⁸⁾ Úř. věst. C 228, 22.9.2009, s. 9.

⁽⁹⁾ Financováno evropským programem Marie Curie.

4. Závěry

4.1 Podmínkami rozhodujícími pro úspěch této strategie nejsou ani tak rozpočtové prostředky, jež jí budou přiděleny, jako skutečná politická vůle Evropské komise a členských států zajistit její provádění, kvalita partnerství, především s občanskou společností, a vedení dialogu s občany. EHSV proto vyzývá Evropskou radu a Evropskou komisi, aby představily akční plán ve prospěch inovace, jenž by byl úhelným kamenem strategie pro růst a zaměstnanost v Evropě (EU 2020).

4.2 Budoucí evropský plán ve prospěch inovace by měl provázet skutečný akční plán včetně harmonogramu provádění a hodnocení dosaženého pokroku. V této souvislosti hraje právní forma tohoto plánu (doporučení, „akt“ nebo cokoliv jiného) podřadnou roli. Jeho účinnost bude dána obsahem a přesnými číselnými a termínovanými závazky ohledně jeho provádění.

4.3 Ambicí této strategie musí být konkretizace opravdové politiky „Společenství“, jež by sloužila k novému rozběhu evropského hospodářství.

V Bruselu dne 17. března 2010

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Mario SEPI
